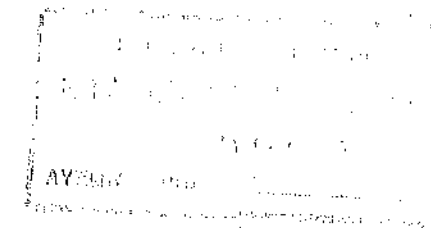

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΤΟΣ Γ'. — ΤΟΜΟΣ Γ'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. ΚΟΚΚΑΡΑΚΗ ΚΑΙ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ
ΚΑΤΩΣ ΤΟΥ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟΥ

1890

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ διὰ τὰ ἑξωτερικὴν φρ. χρυσᾶ 10·
διὰ τὰ ἐσωτερικὴν δραχμαὶ 10.
Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος τοῦ Συλλόγου
ἀρωγὴν ἀνευ ἐπέρας ὑποχρεώσεως.

Τὸ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ τοῦ Συλλόγου εἶναι ἐν τῇ συνοικίᾳ
Πλάκας ἀρ. 5. παραπλευρὸς τῇ Δημοτικῇ
Σχολῇ τῇ ἐν τῇ ὁδῷ Ἀδριανῶν.
Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1889.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Τὸ ἀρχιεπισκόπου Μαντινείας Περὶ Ἑθνικῆς. —
Τοῦ κ. Ν. Παράσχου Ὁ φραίνξ τοῦ Μεσολογγίου, ποιή-
μα. — Τοῦ κ. Χ. Παπαμάγκου Τὰ διδάγματα τῆς
Ιστορίας κατὰ Πλήριον. — Τοῦ κ. Ι. Σακελσανίου Ἡ
Ἡ' μελέτη. Τὰ ἐκείτια τῆς συγγραφῆς τῶν Ψυχώ-
σεων. — Τοῦ κ. Κ. Διαλεισμά Ζήτησις καὶ κηδὺς
φωτός, ποίημα. — Τοῦ κ. Μ. Γαλανοῦ Ἡ ἀγάπη. —
Τοῦ κ. Δ. Μαρίνου Ἡ χριστιανικὴ κοινωνικομοσύνη,
τέλος. — Ὁ κ. Ν. Ροῖδης ὅπερ τοῦ πανθεϊσμοῦ ἐν
τῷ ἐγκυκλοπαιδικῷ λεξικῷ. Ὁ κ. Ν. Δαμαλὸς κατὰ
τοῦ πανθεϊσμοῦ καὶ τοῦ κ. Ροῖδου ἐν τοῖς «Καιροῖς». —
Ὁ Θεὸς τοῦ κ. Ροῖδου κατὰ Δεμαρτίου. — Δωρεὰ
ὅπερ τῆς «Ἀναπλάσεως». — Δελτίον βιβλιοθήκης. —
Ἀλληλογραφία.

ΠΕΡΙ ΗΘΙΚΗΣ

§ 1. Πολιτεία, κοινωνία, οἰκογένεια, ἄτομον. Ἄνευ
ἠθικῆς, ἀδύνατον νὰ ἐδημερήσῃ, τοῦτοντιόν ἀσθενεῖ
καὶ καταστρέφεται. Ὅπου λείπει ἡ ἠθικὴ, ἐκεῖ, μέλι
καὶ γάλα καὶ ἂν ῥέῃ, βασιλεύει κόλασις.

Τὴν με ὠφελεῖ, ἂν ὁ οἶκός μου βεῖθρ ὦλον τῶν ἐπι-
γείων ἀγαθῶν, ἂν κατοικῶ ἐν μεγάρῳ, ἔστω χρυσαστέ-
κτω καὶ ἀδάμαντοκολλήτῳ, καὶ ὅμως ἡ γυνὴ μου τρέ-
χῃ τὸν δρόμον τῆς ἀπωλείας, μηδὲν περὶ τοῦ οἴκου
καὶ τῶν τέκνων μεριμνῶσα, ὁ εἰς τῶν υἱῶν μου εἶναι
παραδεδωμένος εἰς τὴν μέθην, ὁ ἕτερος εἰς τὴν χαρ-
τοπαιξίαν, ὁ τρίτος εἰς τὴν σπατάλην, χοροὺς, θέατρα
καὶ ἐν γένει διασκεδάσεις, ἂν καθ' ἐκάστην οἱ υἱοὶ
μου ἐρέζωσι πρὸς ἀλλήλους καὶ δέρονται, ὥς μὴ ἔχον-
τες τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, καὶ ἐπομένως μηδέπο-
τε γευματίζω ἢ δειπνῶ ἀτάραχος καὶ ἀσύγχιστος, ὁ
δὲ ὕπνος μου εἶναι πάντοτε τεταραγμένος; Ὅποιά ἡ-
θικὴ πυρκαϊὰ καθ' ἐκάστην ἐρηγνύται ἐν τῷ οἴκῳ
μου! Ὅποιά ἐν γένει κόλασις βασιλεύει ἐν αὐτῷ! Εἴ-
ναι δυνατόν ὁ οἶκός μου μετὰ τινα χρόνον νὰ μὴ ἀ-
φανισθῇ δόκην ἤχου!

Τὴν ὠφελεῖ πολιτείαν τινα, ἂν ἐν αὐτῇ ὑπάρχῃ εὐ-
κολωτάτῃ ἡ συγκοινωνία, ἂν ἡ γεωργία, ἡ βιομηχανία,
τὸ ἐμπόριον, ἡ ναυτιλία, αἱ τέχναι καὶ ἐπιστήμαι ἐν
γένει ἀκμάζωσιν, ὁ δὲ πλοῦτος ἀφθονος κυκλοφορῇ
εἰς τὰς ὁδοὺς, βασιλεύῃ ὅμως ἐν αὐτῇ τὸ ψεῦδος, ἡ
κλοπὴ, ὁ φόβος, ἡ αὐτοκτονία, ἡ συκοφαντία, ἡ βλα-
σφημία, ἡ ἀπολασία, ἡ ἀπιστία, πᾶσα ἐν γένει κατα-
πάτησις θείου καὶ ἀνθρωπίνου νόμου, δεῖν ὁ εἰς
προσκαθῇ παντὶ σθένει καὶ πάσῃ μηχανῇ νὰ καταφά-

γῃ τὸν ἄλλον; Ἡ τοιαύτη πολιτεία βεβαίως δὲν κα-
τασκευάζεται ὑπὸ ἀνθρώπων λογικῶν, ἀλλ' ὑπὸ ἀγχοῦ καὶ
ἀνθρωπομόρφων θηρίων, εἴτετι ἡ μακρὸν κατὰ μέτρον
θὰ ἐξοντώσασιν ἀλλήλα, ἢ ἐπὶ τέλους θὰ καθυποτα-
χθῶσιν ὑπ' ἑλλυ ζῴης.

Ἡ ἠθικὴ εἶναι ἡ συνειστική καὶ ζωογόμος δύναμις
τοῦ ἀτόμου, τῆς οἰκογενείας, καὶ πάσης κοινωνίας καὶ
πολιτείας.

§ 2. Μὰ τί ἐστὶν ἡ θ ἡ κ ἡ;

Βεβαίως ἐνταῦθα δὲν ἐννοοῦμεν τὸ βιβλίον τὸ ἐπι-
γραφόμενον Ἡ θ ἡ κ ἡ, ἀλλὰ τὴν πράξιν καὶ δράσιν
τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀμφοτερον πρὸς τὸ θέλημα τοῦ
Θεοῦ. Συντόμως εἰπεῖν, κατὰ τὸν θεῖον λόγον ἡθικὴ
εἶναι τὸ ἐπαρκέτως ἀρετῶν τὸν Θεόν καὶ τὸν πλησίον
ὡς ἐαυτόν. «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ
τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ
τῇ διανοίᾳ σου αὕτη ἐστὶ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή.
» Δευτέρα δὲ ὁμοία αὕτη. Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου
ὡς σεαυτόν. Ἐν ταύταις ταῖς δυοῖν ἐντολαῖς ὅλος ὁ
νόμος καὶ οἱ προφῆται κέχρηται. (Ματθ. κβ',
38—40)

Καὶ τῷ ὅντι ἡ καθόλου ἀγάπη περιλαμβάνει μὲν
πᾶσαν ἀρετὴν, ἀποκλείει δὲ πᾶσαν κακίαν.

Ἀλλὰ καὶ χριστιανικῶς ἐπὶ τὰ ἀναλυτικώτερον φιλο-
σοφοῦντες, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡθικὴ εἶναι τὸ
διανοεῖσθαι, βυθίσθαι, ἀποθερεσθαι, λέγειν καὶ πράτ-
τειν συμφῶς πρὸς τὸ ἐν ἡμῖν ἀπαύγασμα ἢ εἰκόνα τοῦ
Θεοῦ.

Ὅπως ὁ ἥρατος ἥλιος ἀκauerίζεται καὶ ἐπὶ τῆς ἐ-
λαχίστης θανάδος ὕδατος, καὶ ἐπομένως πᾶσα θανάς
φέρει τὸ ἀπαύγασμα ἢ τὴν εἰκόνα τοῦ ἥρατος ἥλιου,
οὕτω καὶ ὁ πνευματικὸς ἥλιος τῆς ἀληθείας, δικαιο-
σύνης, ἀγαθοῦ, λογικοῦ καὶ καλοῦ, ὁ Θεός, ἀκauerί-
ζεται ἐν τῇ ψυχῇ ἐκάστου ἀνθρώπου, καὶ ἐπομένως
πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχὴ φέρει ἐν ἑαυτῇ τὸ ἀπαύγασμα
τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δὲ εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς Ἀγίας Τρι-
φυῆς.

§ 3. Ὁ Θεὸς ἔδωκεν ἡμῖν τὴν ψυχὴν, οὐσίαν αἰώναν,
ἀπλήν, ἐλευθέραν καὶ ἀθάνατον, οὐσίαν νοοῦσαν, αἰ-
σθητομένην καὶ βουλομένην τὸ ἀληθές, δικαίον, ἀγα-
θόν, λογικὸν καὶ καλόν. Ἐν τῇ τοιαύτῃ δὲ φύσει τῆς
ψυχῆς ἡμῶν ἀκauerίζεται ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ.

Ἄβλος καὶ πνεῦμα ὁ Θεός. Ἄβλος καὶ πνευματικὴ καὶ
ἡ ψυχὴ ἡμῶν.

Ἀθάνατος ὁ Θεός. Ἀθάνατος καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν.

Νοὺς ἀπειροτέλειος ὁ Θεός. Νοὺς νοοῦσα καὶ ἡ ψυχὴ
ἡμῶν.

καὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τοῦ ἐνιαίου καὶ τῆς ἐκείνης ταυτότητος. Τὸ δὲ πάντων σπουδαίω-
τατον, ἡ ἰδίᾳ αὐτῇ δυνάμει τίθεται πολλαί-
κις πάλιν καὶ σύγκρουσιν μετὰ τῶν ὁσίων
καὶ ὁρέξεων τοῦ σώματος, ἐπιμένονσα δὲ εἰς
τὰς ἐποφάσεις τῆς ὑπερνοῦ παῖσαν ὁπῆν,
πᾶν ἐνστικτον, πᾶν μηχανικὸν νόμον, καὶ
ὡς ἀπόλυτος ἀσπότης καὶ κύριος ἐπιβάλλει εἰς
τὸ σῶμα κινήσεις καὶ ἐνεργείας, ὥς ἐπιτελεῖ ἁ-
πέναντι παντός πόνου καὶ πάσης ταλαιπωρίας.

Τὴν μυστηριώδη ταύτην καὶ περιφανῆ ἔκ-
δοξάν συναισθάνεται πᾶσα ἀνθρωπίνη ὕ-
παρξις, ἡ δὲ ἀνθρωπότης, πρὸ παντός θρη-
σκευτικοῦ δόγματος καὶ πρὸ πάσης ἐπιστημο-
νικῆς θεωρίας, ἐκ τῆς ἰδίας συνειδήσεως ὁδη-
γούμενη καὶ ὡς ἐξ ἐμφύτου ἐνοράσεως, ἐξα-
κρίπτει ὡς μὴ ἔχουσαν στοιχεῖον σωματικῆς
ὑποστάσεως, οὔτε ὄγκον, οὔτε βάρος, οὔτε ἐκ-
τασιν. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐνοράσεως ταύτης μελετή-
σαντες πάντα τὰ ἔξωθεν πνεύματα τῆς ἀρχαίας
καὶ τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης καὶ πάντες οἱ δια-
κριτικῆς ἀνθρωπολόγοι καὶ οἱ τοὺς νόμους τῆς
φύσεως ἀνακαλύψαντες ἐκφώσαν τὴν καθυ-
λικὴν πεποιθήσιν καὶ ἐκάλεσαν ψυχὴν τὴν
ἐν ἡμῖν ἐνιαῖον καὶ πνευματικὴν δυνάμιν κα-
θιστάσαν τὴν κηρύττιν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ἀν-
θρωπίνης προσωπικότητος, αἰωρουμένην δι'
μέχρι τοῦ ἀπείρου καὶ πληρουμένην ὑπερκο-
σμίαν κινήσεων καὶ πεποιθήσεων.

Οὔτε ἡ συνειδήσις τῆς ἀνθρωπότητος οὔτε
τὸ βίβλος τῆς ἐπιστήμης τῶν σοφῶν ὥρισαν
τοὺς τρόπους τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἐν ἡμῖν πνεύ-
ματος καὶ τοὺς μυστηριώδεις δεσμούς δι' ὧν
συνδέεται καὶ συμφύρεται μετὰ τοῦ σώματος,
ἀλλ' ἡ ἔγνωα περὶ τῶν τρόπων τῆς ἐνεργείας
κατ' οὐδὲν διεδόλυσεν τὴν ἀνθρώπου πεποι-
θήσιν περὶ τῶν πνευματικῶν καὶ ἀδύων χα-
ρακτηρίων τῆς ψυχῆς. Ἡ πεποιθήσις αὐτῇ, φω-
τίζουσα τὴν ἀνθρωπότητα κατὰ τὴν ἀνέλιξιν
τῶν ἐκπονήσεων αὐτῆς καὶ καταστάσα ὁ θεμέ-
λιος λίθος πάσης ἐπιστημονικῆς καὶ ἡθικῆς
τελειοποιήσεως, ὁμοιάζει πρὸς τὴν πεποιθήσιν
τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἡλίου, χορηγοῦντος ἡμῖν
φῶς καὶ θερμότητα καὶ παντοῦν εἶδος ἐνερ-
γημάτων, περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὁποῦ οὐ-
δόλως ἀμφισβέλλομεν, καὶ τοὶ ἀγνοοῦντες καὶ
τοὺς τρόπους τῆς ἐνεργείας καὶ τὰ τῆς ἐσω-
τάτης αὐτοῦ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως. Ὡς δὲ
ὑπῆρξεν σοφιστὰς ἀμφισβητήσαντες τὴν ἀν-
τικειμενικὴν τοῦ ἡλίου ὑπαρξίν, ἀποδόσαντες
δὲ εἰς φρενακίτην τὰς περὶ τοῦ ὁρατοῦ κό-
σμου ἰδέας καὶ πεποιθήσεις, οὕτως ἀνεφάνησαν
κατὰ καιροὺς οἱ τὴν ὑπόστασιν πνευματικῆς
δυνάμεως ἐν ἡμῖν ἀμφισβητήσαντες, ἐν ταῖς
ἡμέραις μας δὲ αἱ καλούμεναι τοῦ ὕλισμου
δοξασίαι περιβληθεῖσαι ἐπιστημονικὴν τήβεν-
νον διδάσκονται ὑπὸ τῶν ἐπιστημονικῶν τῆς ἐ-

πιστήμης ὡς τὰ τελευταῖα αὐτῆς συμπεράσμα-
τα καὶ ἐξαγόμενα τῶν μελετῶν καὶ ἐκζητή-
σεων τῆς.

II

Αἱ θεμελιώδεις τοῦ ὕλισμου ἀρχαὶ καὶ δο-
ξασίαι εἶνε αἱ ἑξῆς δύο.

Α. Οὐδεμία ὑπάρχει δυνάμει ἢ ἐνέργεια οὐ-
δὲν ὅν καὶ οὐδεμία πραγματικότης ἐκτὸς τῆς
ὕλης καὶ τῶν συμφύτων αὐτῇ μοιραίων καὶ
μηχανικῶν νόμων, ὁ δὲ κόσμος, ἑναρξὸς τε
καὶ ἐπίδιος, διεσπασμένος αὐτὸν ἑνὸς ἀν-
δίου καὶ σκοποῦ διὰ τῆς τυχαίας τῆς ὕλης
κινήσεως καὶ μεταβολῆς.

β'. Ὁ ἄνθρωπος, ὡς σκοποῦν προοῖον τῆς ἀνε-
λίξεως τῆς ὕλης, παρήχθη ἐξ ἁλλων ζωικῶν
ὁργανισμῶν, ὁ δ' ἐγκέφαλος αὐτοῦ οἷον πως
παρήχθη αὐτοματῶς καὶ τυχαίως, ὥστε αἱ δο-
μήσεις τῶν μορίων καὶ κυττάρων, ἐξ ὧν σύ-
κειται, παράγονται πνευματικὰ φαινόμενα ἰδέας
καὶ αἰσθημάτων καὶ κρίσεις καὶ βουλεύματα.

Ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» ἐπαγγέ-
λεται ἀνεπιφυλάκτως τὰς ὕλιστικὰς ταύτας δο-
ξασίας. «Δυνάμεις ἄνεν καὶ ἐκτὸς τῆς ὕλης δὲν
δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἢ νὰ νοηθῇ, τὸ κείμε-
νον τοῦ βιβλίου τῆς φύσεως εἶνε πᾶντοτε ἐν
καὶ τὸ αὐτὸ, ὁ ὅ μ ο ν σ ι ς, κ ἰ ν η σ ι ς, — ἔχου-
τες ἐπ' ὅψιν τὰς ιδιότητας τῶν κυττάρων τοῦ
ἐγκεφάλου, ὡς καὶ τὴν ἀνατομικὴν καὶ τὴν ἁρ-
χιτεκτονικὴν, διηγήμεθα νὰ λάβωμεν ἰδέαν τινὰ
περὶ τοῦ μηχανισμοῦ, καθ' ὃν συμβαίνουσιν
αἱ πνευματικαὶ πράξεις, ἢ, τι καλεῖται ψυχι-
κόν, εἶνε τὸ ὑποκειμενικὸν μέρος τῶν φν-
σ ι κ ὁ - χ η μ ι κ ὶ ν π ρ ᾶ ξ ε ω ν τῆς ὕλης, — ἡ
ὑπαγωγή τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ νόμους εἰδικούς,
φυσικούς ἢ ἡθικούς, καὶ ἡ παραδοχὴ μίτης μν-
στηριώδους ἀρχῆς, ἣτις ἐδράσκει κατὰ τρόπον
ἐπενεργήσαντα τὴν παρουσίαν του ἐν τῷ κόσμῳ
τούτῳ ὡς ἐπὶ μηχανῆς, σήμερον οὐδὲ καὶ τὴν
προσοχὴν τῆς ἐπιστήμης ἐφελκύνουσιν, — αἱ δυν-
άμεις αἱ ὠροῦσαι τὴν ἡθικὴν καὶ φυσικὴν
κόσμον εἰς τὴν τυχαίαν ἑκαστος μοιραίως ὑπα-
κούει εἰς αὐτάς.» Τοιαῦτα εἶνε αἱ θεμελιώ-
δεις δοξασίαι τῆς συγγραφῆς τῶν «Ψυχώσεων»,
καθ' ὅλα σύμφωνοι πρὸς τὰς ὕλιστικὰς ἐπαγ-
γελίας τοῦ Λιμεντῆ καὶ τοῦ Βύρνερ (99, 100,
111, 162, 211, 397).

III

Ἀσφαλὲς μέθοδος πρὸς ὁρθεὴν διάνουσιν
καὶ κρίσιν τῶν ἀρχῶν καὶ θεωρίων ἐπιστημο-
νικῆς συγγραφῆς εἶνε ἡ, ὅσον οἶον τε, διεν-
θυσίς τῶν περὶ αὐτὴν ἐρευνῶν καὶ ἐκζητή-
σεων διὰ τῆς μεθόδου τοῦ συγγραφῆς καὶ
ἐπὶ τῆς διαγραφόμενης καὶ ἐπ' αὐτοῦ διανυ-
σθείσης ὁδοῦ, ἀρούσης, κατὰ τὰς πεποιθήσεις
του, εἰς τὰς πηγὰς, ἐξ ὧν ἀνιέμεθα ν' ἀρυ-
σθῶμεν ὁρθὰς πληροφορίας καὶ στοιχεῖα ὕμῃ
πρὸς λύσιν τοῦ συζητουμένου ζητήματος.

Ἐφαρμόσας ἀπαρεγκλίτως τὸν κανόνα τοῦ-
του κατὰ τὴν ἐπίκρισιν τῶν ὕλιστικῶν θεω-
ρημάτων, καὶ δι' ἡ κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ περὶ
«Ψυχώσεων» ποιητικῆς, θέλω ἐφαρμόσει αὐ-
τὸν καὶ εἰς τὰ ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἐπόμενα σπον-
δίσματα.

IV

Βεβαιῶντος τοῦ συγγραφῆς ὅτι ἀσφαλὲς
καὶ σπουδαῖον πηγαὶ πρὸς λύσιν τῶν ψυχολο-
γικῶν ζητημάτων εἶνε ἡ παθολογία τῶν φρε-
νικῶν νοσημάτων καὶ ἡ φυσιογνωσία, προέβη-
μεν εἰς τὴν ἐκζητήσιν τῆς ἀληθείας ὁδηγοῦ-
μενοι ὑπὸ τῶν διασημοτέρων παθολόγων καὶ
φυσιολόγων. Καὶ οἱ πλεῖστοι μὲν αὐτῶν μὲς
ἐδίδαξαν ὅτι τὰ νοητικὰ καὶ βουλητικὰ καὶ
πνευματικὰ ἐν γένει γεγονότα ἐκπηγάζουσιν
ἐκ τῆς ἀρχῆς ἑλίου καὶ πνευματικῆς συλλειτουργ-
ροῦσαν μετὰ τοῦ ἐγκεφάλου ἄλλοι, δοξάζον-
τες ὅτι αἱ φυσικαὶ καὶ βιολογικαὶ ἐπιστήμαι
εἶνε ὅλως ἀναρμόδιαι πρὸς λύσιν τοιούτων
ζητημάτων, μὲς παρῆλθον εἰς τὰς φιλοσοφι-
κὰς ἐπιστήμας, ὅν ἡ ἀρμοδιότης ἐπὶ ψυχολο-
γικῶν συζητήσεων εἶνε ἀδιαμφισβήτητος. Ἄλ-
λοι πάλιν μὲς ἐβεβαίωσαν ὅτι τὰ περὶ τῆς
οὐσίας τοῦ ψυχικοῦ ὁράτου ζητήματα οὔτε
ἐπέλυσαν οὔτε νὰ ἐπιλύσῃσι δύναται ἐν τῷ
μέλλοντι αἱ θετικαὶ ἐπιστήμαι, ὡς ἐκ τῆς ἐφαρ-
μοζομένης ἐπ' αὐτῶν μεθόδου, ἣν κατ' ἀνάγκ-
ην ἀποδέχονται πρὸς διέγνυσιν τῶν χαρα-
κτηρίων τῆς ὕλης καὶ τῶν διεπόντων αὐτὴν
μηχανικῶν νόμων. Ἄλλοι δὲ ἐκ τῶν ἐπιφανε-
στέρων ψυχιάτρων καὶ φυσιολόγων μὲς διδά-
σκουσιν ὅτι πᾶσαι αἱ ἐπαγγελίαι τῶν ὕλοδο-
ξούντων, περὶ ἐκπορεύσεως τῶν πνευματικῶν
γεγονότων ἐκ τῶν δυνάμεων τῶν ἐγκεφαλικῶν
κυττάρων, εἶνε ἀνυπόστατοι καὶ στεροῦνται
παντός ἐπιστημονικοῦ κύρους. Κατὰ τὴν δο-
ξασίαν τῶν ζώντων τούτων μεγάλων τῆς ἐπι-
στήμης διδασκάλων τὸ λόγιον τοῦ λαοῦ ΓΑΠ-
ΛΟΠΗ, καθ' ὃν τὸ σκότος ἐπικρατεῖ περὶ τὴν
διασκευὴν καὶ λειτουργίαν τοῦ ἐγκεφάλου, βα-
θύτατον δὲ σκότος περὶ τῶν νόμων αὐτοῦ,
εἶνε καὶ σήμερον ἀληθές, ὡς ἦτο καὶ καθ' ὃν
χρόνον τὸ πρῶτον ἀπηγγέλλθη.

Τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ ἐξαγόμενα ἐρευνῶν καὶ
ἐκζητήσεων ἐπιστημονικῶν γενομένων ὑπὸ τὴν
ἡμεσον διεύθυνσιν καὶ ὁδηγίαν τῶν διακρι-
πεστέρων τῆς ἐπιστήμης ἐρευνῶν.

V

Ἄλλ' ὁ συγγραφεὺς μὲς ὑπέδειξε καὶ ἄλλην
ὁδὸν πρὸς ἐξέυρεσιν καὶ καθορισμὸν τῆς ἐπι-
στημονικῆς ἀληθείας κατὰ τὴν μελέτην τῶν
ψυχολογικῶν ζητημάτων.

Τὴν πρόστασιν περὶ ἐκπορεύσεως τῶν πνευ-
ματικῶν γεγονότων ἀπὸ τῆς ὕλης διὰ τῆς μη-
χανικῆς δυνάμεως τῶν κυττάρων τοῦ ἐγκεφά-
λου θεωρεῖ, ὡς τὴν μεγαλοπρεπεστάτην σύλ-

ληψιν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς (211), διὸ καὶ
ἐξετάσων αὐτὴν φιλοσοφικῶς ἐπιγράφει τὰς
δημοσιευθείσας μελέτας του ὡς ἱατρικὰς ἔκ-
καὶ φιλοσοφικὰς. Ἀλλὰ πολλῶν καὶ διαφόρων
ὄντων τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων, ἐπιθυ-
μῶν δὲ νὰ γνωρίσω τίνας τῶν φιλοσοφούντων
θεωρεῖ ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» ὡς
τοὺς διακρινεστέρους καὶ τοὺς πάντων προεξ-
άρχοντας, ἐβεβαίωθην, ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ
συγγραφῆς, ὅτι ὁ μὲν Καρτέσιος κατέχει τὴν
ἀνωτάτην βαθμίδα μεταξὺ τῶν νεωτέρων, ὁ δὲ
Ἀριστοτέλης ὑπῆρξεν «ὁ κατ' ἐξοχὴν πανεπι-
στήμων, οὕτινος ὁ δαιμόνιος νοῦς ἐπισκοπῶν
ἐπὶ πάντων τῶν φυσικῶν καὶ ἡθικῶν τῆς φύ-
σεως φαινομένων ἐξηρεύνεισε πάντα μετ' ἀξί-
ου θανμάστου ἀξυδαρκείας, μηδενὸς τούτων δι-
ναμένον νὰ διαλάβῃ τὴν προσοχὴν καὶ νὰ
διαφύγῃ τὸν ἔλεγχον τοῦ ἐρευνητοῦ αὐτοῦ
πνεύματος» (22, 409).

Καὶ οὐδόλως μὲν ἐπλανήθη ὁ συγγραφεὺς
τῶν «Ψυχώσεων» κατατάσσων τὸν Ἀριστοτέ-
λην εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα τῶν ἐρευνητῶν
τῆς φύσεως, τὸν δὲ ἔσχατον μαθηματικὸν ἔκ-
καὶ φιλόσοφον Καρτέσιον ὡς ἕνα τῶν διακρι-
πεστέρων ἀνθρωπολόγων καὶ θεμελιωτῶν τῆς
νεωτέρας ἐπιστήμης, ἀλλ' ἐπελάθετο ὅτι τὰ
ἔργα καὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ ἡ ἐπιστήμη ἀμφοτέρων
καταδικάζουσι τὰς ὕλιστικὰς θεωρίας, ἄφρο-
νας δὲ χαρακτηρίζουσι τοὺς διαμφορβητοῦντας
τὴν ὑπαρξίν νοσοῦ καὶ πνευματικοῦ καὶ ὁ-
ράτου κόσμου καὶ τὸ ἔλπον τῆς ἐσωτάτης τοῦ
ἀνθρώπου ὑποστάσεως τῆς διακρινούσης αὐ-
τὸν ἀπὸ πάντων τὰ λοιπὰ ζωικὰ καὶ ὁργανικὰ
ἄντα. Καὶ ὁ μὲν Ἀριστοτέλης χρωόμενος τῇ
λέξει ψυχὴ κατ' ἔννοιαν ὁργανικὴν ἢ ζωι-
κὴν καὶ ἐκδηλῶν δι' αὐτῆς φητικὰς καὶ ζωι-
κὰς δυνάμεις τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, δι-
έγνω τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπαρξίν ἐτέρου στοι-
χείου, θεοῦ, ἀθλου, ἀφθάρτου, τοῦ σώματος
ἀνεξαρτήτου, συνιστινύτος τὴν ὑπόστασιν, τὸν
ποιητικὸν νοῦν, τὴν ἀθάνατον τοῦ ἀνθρώ-
που οὐσίαν (Περὶ ψυχῆς 1, 4). Ὁ δὲ Καρτέ-
σιος ἐδίδαξεν εἰς ὅλα τὰ φιλοσοφικὰ αὐτοῦ
ἔργα ὅτι τὸ ἐγὼ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπι-
κότητος δύναται νὰ νοηθῇ ἀνεξαρτήτως πάσης
σωματικῆς οὐσίας. Ἡ οὐσία τοῦ ἀνθρώπου εἶνε
ὁ λογισμὸς, οὐσία σκεπτομένη, ἄβλος, πνευμα-
τικὴ, ἀδιάρητος καὶ ὡς ἐκ τούτων κατὰ λογι-
κὴν ἀνάγκην ἀφθάρτος καὶ ἀθάνατος (Φιλ.
Μελ. Β').

VI

Διανύσας οἷτω τὴν ὑποδειχθεῖσάν μοι ὑπὸ
τοῦ συγγραφῆς τῶν «Ψυχώσεων» ὁδὸν καὶ
ἀντλήσας τὰς περὶ τοῦ ψυχολογικοῦ ζητήμα-
τος διδασκαλίας ἀπὸ τῶν διακριπείων βιολό-
γους καὶ παθολόγους καὶ ἀπὸ τῶν περὶ τὸν
ἀνθρώπου φιλοσοφῶσαντες, ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ τῶν

Ἀριστοτέλην καὶ Καρτέσιον, κατέληξα εἰς τὸ ἐπόμενον συμπέρασμα.

Ἐν τῇ ἐσωτάτῃ ἡμῶν ὑποστάσει συγκεντροῦνται ἐν μιᾷ ἐνότητι ἕκαστοι αἱ ἐκ τῶν ἐντυπώσεων τῶν ἑμῶν αἰσθητηρίων ἀντιλήψεις καὶ συναισθήσεις καὶ ἐν αὐτῇ τελοῦνται σχέσεις καὶ κρίσεις καὶ βουλήσεις, παρόντων δὲ ἰδέαι καὶ ἀποφάσεις καὶ ἕπειρος ποικιλία γυνώσεων καὶ ὡκεανὸς πνευματικῶν γεγονότων καὶ αἰσθημάτων πολλαῖς συγκρουομένων καὶ ἀνταγωνιζομένων. Κέντρον παθίσεως ἦμα καὶ ἐνεργείας καὶ συνειδήσεως καὶ ἐλευθερίας, ἀποκλείει πάντα χαρακτηρὰ ὄντος ἐνύλου καὶ σωματικοῦ ἔκτὸ τῶν μηχανικῶν νόμων διαπομένου.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐστράφη καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν ἡμέτερον συγγραφέα καὶ ἐξήγησα ἀποσφυσίν τινα ἐπὶ τῆς λύσεως τοῦ ψυχολογικοῦ ζητήματος, εἰς ᾧ με ἐδίδρυσεν ἡ ἑπ' αὐτοῦ ὑποδείχθεισά μοι ὁδός. Τίνας οὐ λόγοι, τίνα δὲ τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τίνα τὰ γεγονότα τὰ ὀδηγοῦντα τοὺς ὁλιστὰς εἰς σημείον ἀντιθέτου καὶ εἰς πεποιθήσεις ἀντιστρατευόμενας μὲν πρὸς τὴν καθολικὴν τῆς ἀνθρωπότητος συνείδησιν, ἀποκρουόμενας δὲ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, ἥς ἐπικαλοῦνται τὸ κῆρος καὶ τὴν ἐπικράτειαν; Τίνα τῶν δονήσεως ὀλισκῶν μορίων καὶ μηχανικῶν τῶν ἐγκεφαλικῶν κυττάρων μεταβολῶν καὶ γαγγλίων κινήσεως δύναται νὰ παραγάγῃ αὐτοὺς ὀντότητας, οἷα εἶνε αἱ ἰδέαι, αἱ συναισθήσεις καὶ αἱ ἐλεύθεραι βουλήσεις;

Τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος δὲν ἐξήγησεν ὁ ἱατρός ἐπὶ τὸν Κλαύδιον Βερνάρδον ἢ ἐπὶ τὸν Τίνταλ, ἀλλὰ προσφυγὼν εἰς τὴν θεολογίαν ἠρώσθη λόγον καὶ ἀντέταξεν ἐπιχείρημα, ὑπερ ἔκρινεν ἀποφαστικὸν καὶ δυνάμετον νὰ παραλύσῃ πᾶσαν ἔνστασιν καὶ ἀντιλογίαν.

Καὶ μὴ νομίσητε, ἀνεγνωσται, ὅτι τὸ πρῶτον εἰς τῶν ὀλοδοξούντων προσφασθῇ εἰς τὴν θεολογίαν, ὅπως ἐξέλεθ' ἐκ τῆς δυσχεροῦς θέσεως, εἰς ἣν τέθηκιν αὐτὸν ἡ λογικὴ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης, διότι καὶ ὁ φανατικώτατος μεταξὺ τῶν ὀλισκῶν τῆς Γερμανίας Ueberweg θεωρεῖ τὴν θρησκείαν ὡς πανίσχυρον δυνάμειν πρὸς παιδείαν τῶν λαῶν ὥριζε καὶ τοὺς ὄρους τῶν δογμάτων καὶ τοὺς τῶν λατρείας, καὶ ὁ ἔργγλος Mauclercy δὲν ἐδίστασε νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν θέαν παντοδυναμίαν πρὸς λύσιν ὀλισκῶν θεωρημάτων.

Καὶ τί; ἐπιφωνεῖ ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων». Ἀρνεῖσθε σεῖς εἰς τὸν Δημιουργὸν τὴν δύναμιν τοῦ περιβάλλοντος τὴν ὕλην διὰ πνευματικῶν ἰδιότητων; «Εἶνε μυρρίαις ἄξιο-θαυμαστότερος καὶ σοφώτερος ὁ Δημιουργὸς κατορθῶν τὸ πλέον ἢ θ α υ μ ε σ ι ο ν φανόμενον ὥστε μία καὶ ἡ αὐτὴ ὕλη νὰ προσλαμ-

βῇ ἄφ' ἐαυτῆς ἀπεύρους μορφὰς μετ' ἀπειρῶν ἰδιοτήτων, νὰ μεταμορφώσῃ βαθμυδῶν ἐαυτὴν διὰ τῶν αὐτῶν στοιχείων, ἐξ ὧν συνίσταται εἰς βράχος, εἰς ἄνθρωπον, ἢ ἐὰν ἀπεδεικνύετο ἀνίσχυρος καὶ ἀνίκανος πρὸς τοῦτο καὶ ἡμετέρας νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν συνδρομὴν νέου παρόντος, ἐνύλου τινὸς πλάσματος, καθ' ὁλοκληρίαν ἀκαταλήπτου καὶ ἀσυλλήπτου ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου νοός... Ἐὰν ὁ Δημιουργὸς ἡσθάνετο τὴν ἀνάγκην τοῦ αἵνου ἡμῶν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς καὶ τοῦ θανασμοῦ καὶ τῆς ἐπιδοκιμασίας ἡμῶν διὰ τὴν τελειότητα καὶ σοφίαν τῶν ἔργων του, θὰ ἐδοκίμαζεν ἀπολύτως πλητέραν ἱκανοποίησιν καὶ θὰ ἐξέφραζε τὴν εὐφροσύνην αὐτοῦ μᾶλλον πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες ἀναγνωρίζουσι τὴν σοφίαν καὶ ἰσχὺν αὐτοῦ, δι' ἧς ὥρσεν, ὥστε μία καὶ ἡ αὐτὴ ὕλη νὰ συνδυάζεται κατὰ ἀπεύρους τρόπους καὶ διὰ σειρὰς βαθμυδῶν ἐξελίξεων νὰ κατασταθῇ ἱκανὴ νὰ ἀκρίβηται καὶ νὰ αἰσθάνηται ἢ πρὸς ἐκείνους οἵτινες ἔ φ ρ ο ὦ ν τ α ι α ὁ τ ῶ τ ῆ ν σ ο φ ί α ν καὶ τ ῆ ν ἰ σ χ ῦ ν τ οῦ τ η ν » (210).

Εἶνε λοιπὸν θ α υ μ ε σ ι ο ν τὸ φαινόμενον ὕλης αἰσθητομένης καὶ νοούσης καὶ βουλευομένης. Καὶ δὲν εἶνα μόνον θαυμάσιον, ἀλλὰ καθὰ δοξάζει ὁ συγγραφεὺς, εἶνε ἔ κ α τ α ν ὄ η τ ο ν εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοὸν ὅτι δόνησις τῶν μορίων τῆς ὕλης τοῦ ἐγκεφάλου ἀπὸ τοῦ σώματος ἢ ἔξωθεν ἀνταναμμένη ἐκδηλοῦται ὡς αἰσθήσεις καὶ ἀντιλήψεις τῶν πραγμάτων, λαμβάνουσα καὶ ψ υ χ ι κ ὸ ν χ α ρ α κ τ ῆ ρ α. Ἀλλ' ὅμως τὸ θαῦμα τοῦτο καὶ τὸ ἀκατανόητον διὰ τὸν ἀνθρώπινον νοὸν ἐπετελέσθη διὰ τῆς ἀπολύτου δυνάμεως καὶ ἰσχύος τοῦ τὰ πάντα ἐν σοφίᾳ παραγαγόντος Δημιουργοῦ.

Ὁ Δημιουργὸς! Ὁ Δημιουργός! Ἰδοὺ ἡ διδομένη ἡμῖν λύσις τοῦ προβλήματος περὶ τῆς αἰσθητομένης καὶ νοούσης ὕλης.

ΚΙΙ

Ἐπεκαλέσθητε, ἱατρεῖ, τὴν παθολογίαν, ὅπως ἐνισχύσητε τὰς περὶ ἐκπορεύσεως τῶν πνευματικῶν γεγονότων ἀπὸ τὰ ἐγκεφαλικά γαγγλία, καὶ οἱ παθολόγοι ὁ εἰς μετὰ τὸν Ἰλλαν ἀπὸ τοῦ Esquirol μέχρι τοῦ Falret ἀποκρούουσι τὰς δοξασίας σας.

Ἐπεκαλέσθητε τὴν αὐθεντίαν τῶν ζώντων δυνατῶν καὶ ψυχιστῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ Kuhl μέχρι τοῦ Krafft-Ebing ἠκούσατε ὅτι ἡ ἐπιστήμη ὀλίγα γινώσκει περὶ τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ὀλίγιστα περὶ τῶν νόσων αὐτοῦ.

Ἐπεκαλέσθητε τὸ κῆρος τῶν φυσιολογικῶν ἐρευνῶν, ὁ δὲ Lotze ἀπὸ τὴν Καϊτελβέργην καὶ ὁ Lordat ἀπὸ Μονπελιέρον σὺς ἐπιδεικνύουσιν ἐξαγόμενα πολυχρονίων μελετῶν κα-

ταδεικνύοντα τὸ φυσικὸς ἀδύνατον πνευματικῆς ἐνεργείας καὶ παραγωγῆς ἄνευ ὄντος καὶ αἰτίου καὶ ὑποστάσεως πνευματικῆς.

Ἐπεκαλέσθητε τὰ πειράματα τῶν βιολόγων καὶ ἠκούσατε τὰς συμβουλὰς τοῦ Κλαυδίου Βερνάρδου καὶ τοῦ Τίνταλ βεβαιούντων, ὅτι κινήσεις μορίων καὶ δόνησις κυττάρων δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ψυχικὰς ἐνεργείας, συμβουλευόντων δὲ τοὺς φυσιογνώστας καὶ φυσιολόγους καὶ ὑμᾶς τοὺς ἱατροὺς νὰ μὴ ἐπικτείνετε τὰ συμπεράσματα τῶν σωματικῶν πειραμάτων ἐπὶ ζητημάτων ὅλως μεταφυσικῶν.

Ἐπεκαλέσθητε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰς ἀνθρωπολογικὰς ἐπιστήμας, οἱ δὲ ὅφ' ὑμῶν θεωρούμενοι ὡς οἱ περιφανέστεροι τῶν περὶ τὸν ἄνθρωπον φιλοσοφούντων, ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους μέχρι τοῦ Καρτέσιου, ἀποκηρύξαντες τὰς ὑμετέρας θεωρίας ἐστήριξαν τὴν περὶ πνευματικῆς τοῦ ἀνθρώπου ὑποστάσεως διδασκαλίαν καὶ ἀλήθειαν ἐπὶ τῶν ἀκαταγνώριστων βάσεων τῆς πίστεως καὶ τῶν γεγονότων.

Καὶ ἤδη ἐπικαλεῖσθε τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Δημιουργοῦ, ὅπως στηρίξητε τὸ σαλευόμενον οἰκοδόμημα! Καὶ ἀπέναντι τοῦ ὄγκου τῆς αἰωνίου ἀληθείας τὸ οἰκοδόμημα καταρρέει καὶ καταπίπτει, τὸ δ' ἄπλετον αὐτῆς φῶς διαφωτίζει τὰ ἐρεῖπια τοῦ σεσαθρωμένου ὀλισκοῦ, δι' οὗ κατηρτίσθη καὶ διεσκευσίσθη.

Σεῖς μὲς ἐδιδάξατε ὅτι «δὲν ὑπάρχει δύναμις ἐκτὸς τῆς ὕλης καὶ πέραν τοῦ ἀπτοῦ καὶ ὁρατοῦ Κόσμου». Καὶ ὅμως ἰδοὺ δυνάμεις πένσοφος καὶ πανίσχυρος χορηγοῦσα εἰς τὴν ὕλην ἱκανότητος καὶ χαρακτηρῆς ἀντιστρατευομένους πρὸς τοὺς μηχανικοὺς αὐτῆς νόμους!

Ἀρνεῖσθε τὴν ὑπάρξιν μυστηριώδους ἀρχῆς, ἥτις ἐπέδρασε κατὰ τὸ πρόπον ἐπεεργκόντα ἐπὶ τῆς γῆς τὴν παρουσίαν τοῦ ἀνθρώπου (211). Καὶ ὅμως ἰδοὺ μυστηριώδης ἀρχὴ καὶ σοφία Δημιουργοῦ περιβάλλουσα τὴν ἐγκεφαλικὴν ὕλην τοῦ ἀνθρώπου διὰ θανασίον πνευματικῶν ἀκαταλήπτων ἐνεργειῶν!

Ἐπείθετε λοιπὸν Δημιουργὸς χορηγίαν ζωῆς εἰς τὴν νεκρὰν ὕλην, πνεῦμα δὲ εἰς τὸ σῶμα καὶ αὐτοὺς ἐνεργείας εἰς τὴν μηχανήν! Ἀρίστα. Ἀλλὰ τότε τί γίνονται αἱ βέσεις τοῦ ὀλισκοῦ, ὑπὲρ οὗ ὑπερμαχεῖτε, καὶ τίνα ἔχουσιν ὑπόστασιν αἱ ἐπαγγελίαι, καθ' ἧς ἄπασαι αἱ ἰδέαι ἡμῶν καὶ πεποιθήσεις ἐκπηγάζουσιν ἀπὸ τῶν ἐντυπώσεων τῶν αἰσθητηρίων; Διὰ τίνος αἰσθητηρίου ἀντελήφθητε τὴν ὑπάρξιν ὑπερκόσμου δυνάμεως καὶ τίνος τῶν κῶντων τοῦ ἐγκεφάλου παρήγγατος, τὴν ἰδέαν τῆς δημιουργίας ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, ἀντιστρατευομένην πρὸς τοὺς χαρακτηρῆς τοῦ ὁρατοῦ κόσμου καὶ πρὸς τοὺς διέποντας αὐτὸν νόμους;

Καὶ δὲν περιορίζεσθε ἐπικαλούμενος τὴν ὑπερκόσμιον ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ θεοσεβείᾳ

σεμνυνόμενοι, «ἡμεῖς, ἐπιφωνεῖτε, ἀναδεικνύμεθα εὐσεβεστέροι ἐνώπιον τῆς σοφίας καὶ παντοδυναμίας τοῦ Ὑψίστου ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τῆς ὕλης».

Ἀλλὰ ταῦτα λέγοντες ἐκτοπίζετε καὶ μεταβάλλετε τὴν θέαν τοῦ ζητήματος, ἐπιτρέψατε δέ μοι ἐν τοιαύτῃ σπουδαίᾳ συζητήσει νὰ ἐκδηλώσω πᾶσαν τὴν ἰδέαν μου. Διαστρέφετε τοὺς ὄρους τοῦ ζητήματος καὶ ἐκτροχιάζετε τὴν συζήτησιν, ὅπως, ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ τοῦ κέντρου περιφανοῦς γεγονότος καὶ ἀποσημαχίαν συμπερασμάτων, μεταφέρητε αὐτὴν ἐπὶ μὴ ἀμφισβητομένῳ ἐντικειμένῳ. Διότι τίς τῶν ἀποδεχομένων τὸ θρησκευτικὸν δόγμα ἢ τίς τῶν φιλοσοφούντων ἢ τῶν ἐπιστημόνων τῶν ἀποδεχομένων τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ἔθετο ὄρους εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Ὑψίστου; Ὄχι μόνον τὴν ἐξερνήνησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄλλην τοῦ ζητήματος θέαν καὶ διατύπωσιν θεωροῦμεν βλάβημον καὶ ἀσέβη, διότι, ἐνώπιον τῆς Σοφίας καὶ Δυνάμεως τῆς Ὑπερκόσμου Ἀρχῆς, ἡ περιορισμένη ἡμῶν διάνοια δὲν δύναται νὰ διαμυρφώσῃ ἰδέαν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὸ ἔπειρον καὶ ἀπόλυτον καὶ αἰώνιον. Συλλαβίζομεν ἀληθῶς λόγους καὶ φράσεις πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν συναισθημάτων, ἐξ ὧν κατεχόμεθα, καὶ κολοῦμεν τὸν Δημιουργὸν παντοκράτορα καὶ ποιητὴν γῆς καὶ οὐρανοῦ, ἀλλὰ τότε μόνον προσεγγίζομεν εἰς τὴν ἀκριβῆ αὐτῶν ἔκφρασιν, ὅτε ὑπὸ θάμβους κατεχόμενοι καὶ ἀνυποῦντες τὴν καρδίαν πρὸς τὰ ἔνω κλίνομεν γόνυ λατρείας ἐν καθαρῷ συνειδότη, ἐν ἀκραδάντῳ πίστει καὶ ἐν ἀνυποκρίτῳ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπῃ. Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ ἀνιήσεως οὔτε περὶ ἀμφισβήτησεως οὔτε περὶ ἀσεβοῦς συζητήσεως πρὸς καθορισμὸν τῆς ἐνεξεχνιάστου σοφίας καὶ παντοδυναμίας τοῦ Δημιουργοῦ. Μὴ ἐκτοπίζετε τὸ ζήτημα, μὴ διαστρέφετε τοὺς ὄρους αὐτοῦ. Δὲν ἐκζητοῦμεν τί ἐδύνατο νὰ πράξῃ ὁ Δημιουργός, διότι πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν, ἀλλὰ μελετῶντες τὰ ἔργα του προσπαθοῦμεν νὰ ἐξερευνήσωμεν τὰ στοιχεῖα καὶ τοὺς νόμους αὐτῶν διὰ τῶν νοητικῶν καὶ αἰσθηματικῶν καὶ ἐνορατικῶν δυνάμεων, δι' ὧν ἠδούκησε νὰ περιβάλλῃ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπόστασιν καὶ νὰ ὀρίσωμεν, ἐφ' ὅσον δυνάμεθα, τοὺς χαρακτηρῆς καὶ νόμους τῶν ποιημάτων Του. Καὶ ἀρχόμενοι ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐρωτῶμεν, τίνας εἶνε αἱ ἰδιότητες, τίνας δὲ οἱ χαρακτηρῆς, τίς ἡ ἀποστολή, ποῖον δὲ τὸ μέλλον καὶ ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἀποτελοῦντος, κατὰ τὴν Δαγβίον, τὴν δοῦσαν καὶ τὸ ἀγλάισμα τῆς φύσεως; Ἰδοὺ τὸ κέντρον τοῦ ζητήματος καὶ οἱ ὅροι τῆς συζητήσεως.

Ἐποίησεν ὁ Δημιουργὸς τὸν ἄνθρωπον σα-

ματικήν μηχανήν καὶ ὁργανώσιν ὑποβαλλομένην εἰς νόμους μοιραίους, ἀναλλοιώτους, ἀμετατρέπτους, ὡς πάντα τὰ λοιπὰ τῆς φύσεως κτίσματα, ἣ ἐνεργήσῃ ἐν αὐτῷ πνευματικῇν δύναμιν ἐλευθέραν καὶ ἀνεξέλεγκτον τῶν μηχανικῶν νόμων τῆς ὕλης, διευθύνουσιν μὲν τὰς ἐνεργείας αὐτῆς καὶ μετ' αὐτῆς συλλειτουργοῦσιν, ἀλλὰ μὴ συνταυτιζομένην, οὐδ' ὑπέκουνον εἰς μηχανικοὺς νόμους, ὠρισμένους δὲ πρὸς σκοπὸν καὶ ἀποστολὴν ὅπως διάφορον παντὸς ἑλλοῦ ὁργανοῦ ἢ ὁργανικοῦ σώματος; Ἡ πρόοδος καὶ τελειοποίησις καὶ ἡ πλήρωσις τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐγκτεται ἄρα γε εἰς τὸν ὁρισμὸν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν σωματικῶν τῆς φύσεως νόμων καὶ εἰς τὴν θεραπείαν τῶν τῆς σαρκὸς ἡδονῶν, ἢ ὑπάρχουσι καὶ νόμοι ἰδιαίτεροι καὶ ὅροι προόδου καὶ τελειοποιήσεως μὴ ἐπιβαλλόμενοι μηχανικῶς, ἀλλὰ προτεινόμενοι εἰς τὴν ἐλευθέραν τοῦ ἀνθρώπου βούλησιν; Ἰδοὺ, ἰατρὲ, ἡ ἐληθὴς θέσις καὶ οἱ λογικοὶ ὅροι τοῦ προτεινόμενου διὰ τῆς συγγραφῆς τῶν «Ψυχώσεων» ἀνθρωπολογικοῦ ζητήματος.

Καὶ χαίρω μὲν ὅτι παρακείμενοι ἐπὶ τοῦ κέντρου τῆς συζητήσεως ἐκρίνατε κατάλληλον νὰ ἐπικαλεσθῇτε τὴν δημιουργικὴν παντοδυναμίαν ὑπερκοσμίου δυνάμεως, ἥς ἡ ὑπαρξὶς ἀνατρέψει ἐκ βλάθων πᾶν ὕλιστικὸν σύστημα, ὁφείλω δὲ νὰ εἰπω ἐνταῦθα ὅτι εἰς ὑμᾶς συνέβη, ὅτι εἰς πάντας τοὺς μεθ' ὑμῶν ὁμοφρονούντας καὶ ἐπιχειρήσαντας νὰ προσεγγίσωσι τὰς περὶ μηχανισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος θεωρίας εἰς τὰ πράγματα καὶ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν. Διὰ τοῦτο θεωρῶ τὸν Χέκελ ὡς τὸν ὑπερκαίτερον τῶν ζώντων τοῦ ὕλισμοῦ ὑπακόων ἡγουμένον· πᾶσαν συζήτησιν, πᾶσαν ἀνάλυσιν καὶ πᾶσαν διελκυστικὴν πάλιν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς βάσεως τῆς ὕλιστικῆς φαντασιοπληξίας. Ἡ πρότασις, καθ' ἣν οὐδὲν ὑπάρχει ἐκτὸς τῆς ὕλης καὶ οὐδεμία ὑπεροργανικὴ δύναμις ἀνεξέλεγκτος τῶν μοιραίων καὶ μηχανικῶν τῆς φύσεως νόμων, πρέπει, κατὰ τὸν Χέκελ, νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀξίωμα ἐνεπείδεικτον ἀμφισβητήσεως καὶ ὡς δόγμα νέον προτεινόμενον πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ θρησκευτικοῦ δόγματος.

VIII

Καὶ ταῦτα μὲν ἐδογματίξεν ὁ ἐπιπολαιότερος καὶ πονηρότερος ἔκμα τῶν ὕλιστῶν, ἀλλ' ὁ ἡμέτερος τῶν «Ψυχώσεων» συγγραφεὺς μὲς ὑπέσχετο, ὁδηγῶν ἡμᾶς εἰς τὴν ἀκτανόδη συζήτησιν τοῦ «προβλήματος περὶ τοῦ ἡθικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου», νὰ μᾶς διδάξῃ ὅτι αἱ ἐπικρατοῦσαι περὶ ψυχῆς ἰδέαι εἰνε ἀτελεῖς καὶ ἐσφαλμέναι, διότι ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἀπλή σωματικὴ μηχανή, καὶ ὅτι δὲ νοητὰ καὶ ἡθικὰ καὶ πνευματικὰ ἐν γένει γε-

γονότα εἶνε φαινόμενα τῶν φυσικο-χημικῶν τῆς ὕλης δυνάμεων. Ὅτε δὲ ἐρωτῶμεν ἐν δυνάμει νὰ ἔχῃ ὑπόστασιν λογικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ὑπόθεσις ἀποδίδουσα τὴν παραγωγὴν καὶ ἀφομοίωσιν καὶ συναρμοσίαν ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων καὶ ἐλευθερίας γεγονότων ἀντιστοιχομένων εἰς νόμους σωματικῆς μηχανῆς, ὁ διδάσκαλος μᾶς ἐγκυκαλεῖται καὶ διαμαρτυρεῖται κατὰ τῆς ἡμετέρας ἀσέβειας ὡς διαμαρτυρητοῦντων δὴσαν τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ! Αἱ! ἰατρὲ, ἔφετε τὴν Θεολογίαν καὶ τὴν ἐκδήλωσιν εὐσεβῶν αἰσθημάτων καὶ ἐπανελάθετε εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὰ γεγονότα.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶνε ἀπλῶς φυσικο-χημικὴ μηχανή, ὁ δὲ ἡθικὸς καὶ νοητὸς καὶ πνευματικὸς αὐτοῦ κόσμος δὲν εἶνε ἀπαύρασμα ἐκ φυσικῶν καὶ τυφλῶν τῆς ὕλης δυνάμεων, ὡς ὑμεῖς ἐπαγγέλασθε καὶ διδάσκετε. Ἰδοὺ ἡ ἡμετέρα θέσις, ἰδοὺ οἱ ὅροι τοῦ ζητήματος τὸ ὅποιον ἐπηγείρατε, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἡδη παρακείμεναι ἐπικυκλοῦμενος τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Ὑψίστου.

Σεῖς λέγετε ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ νόμος αὐτοῦ εἶνε ἡ πρόοδος καὶ ἡ τελειοποίησις καὶ ὅτι «ἡ φύσις ἀλλοιότητος οὐδα τελειοποιεῖ τὰ ὄντα ἐγκαθιδρύουσα τὴν πενταρχίαν καὶ ἱεραρχίαν μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ὁργανισμοῦ ἐν γένει καὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἰδίᾳ». Ἔστω. Ἀλλ' ἰδοὺ ἡ οὐτινός ἡ πρόοδος καὶ ἡ τελειοποίησις δὲν ἡρτῆται ἀπὸ τοῦ μηχανικοῦ καὶ ὁργανικοῦ τῆς φύσεως νόμους, ἀλλ' ἀπὸ τῆς καταπολέμησης καὶ ὑπερνίκησης καὶ ἐξουδετέρωσης αὐτῶν. Ἀφετέ τὸν ἄνθρωπον ἱεραίων τῶν μηχανικῶν καὶ φυσικο-χημικῶν τῆς φύσεως νόμων. Ἰσὺς διατηρηθῇ ἐν ζωῇ κτηνώδει καὶ ἀργὸς ἐπὶ χρόνον τινα, ἀλλ' οὐδεμίαν θὰ ἐπιτελέσῃ πρόοδον, οὐδεμίαν ἐπίδοσιν εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὰ περὶ αὐτὸν τελειοποιήσιν. Ἔχει ἐν δυνάμει πάντα τὰ στοιχεῖα προόδου καὶ τελειοποιήσεως, ἀλλ' ἐπὶ τῶν στοιχείων ταύτων πῶς νὰ προστεθῇ ἑτέρα δύναμις τῆς ἐλευθέρως βουλήσεώς του, πρέπει νὰ προστεθῇ τὰ ἐξαργόμενα τῆς πάλης καὶ τῶν ἀγώνων κατὰ τῶν μηχανικῶν καὶ ὁργανικῶν τῆς φύσεως νόμων. Ὁ νοῦς πρέπει νὰ ἐργασθῇ, νὰ ἐπινοήσῃ, νὰ μελετήσῃ περὶ τῶν τρυπῶν καὶ ὅς θὰ καταστήσῃ τοὺς νόμους τῆς φύσεως δοῦλους καὶ ὑπηρέτας καὶ μέσῃ τῆς προόδου καὶ τελειοποιήσεώς του. Τὸ κτήνος ἐκπληροῦ τὴν ἀποστολὴν του εἰς τὸ σημεῖον εἰς ὃ ἐτέθη· ὑπέκουν εἰς τὸ ἐνστικτὸν τὸ ἀποτελοῦν τὸν νόμον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὁπότε ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος ἐν ἀρχῇ καταστάσει διατελοῦν δίδει τακμήναι τῶν ὁσίων καὶ ἱκανότητων αὐτοῦ σκοπεύμενος περὶ τῶν μέσων τῆς

συντηρήσεώς του, ἀλλὰ πρὸς πλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του καὶ τοῦ νόμου τῆς προόδου καὶ τελειοποιήσεως δέον ν' ἀναπτύξῃ οἰκιοθελῶς καὶ μετὰ κόπου τὰς ἰδίας ῥοπὰς καὶ ἱκανότητας, πρέπει ν' ἀγωνισθῇ, νὰ παλαίσῃ κατὰ τῶν σωματικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν, ὑπὸς προοδεύσῃ καὶ τελειοποιήθῃ, καὶ διαγινώσκων τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν μέσῳ τοῦ Σήμπαντος νὰ εἴπῃ· «Καὶ ἐὰν ἡ Κτίσις ἴπασα μὲ φρονεῖν, ἐγὼ εἰμι ἀνώτερος τῆς κτίσεως, διότι ἐγὼ γνωρίζω ὅτι ἀποθνήσκω, ἡ δὲ κτίσις τὸ ἀγνοεῖ» (Πασχάλλ).

Ἄργιος καὶ ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν ἐπίδρασιν τῶν νόμων τῆς φύσεως διατελῶν εἶχε ἀτελεῖς τινες γνώσεις περὶ τῆς ἐκτάσεως, περὶ τοῦ χρόνου, περὶ τῆς διὰ τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς ἀριθμώσεως, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἰδίου πνεύματος καὶ διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ θελήσεως ἐδημιούργησε τὴν ἰδεώδη καὶ ἐπιστημονικὴν ἐννοίαν τῶν στοιχειωδῶν τούτων γνώσεων, καὶ ἀναπτύξας μαθηματικὰς ἀρχὰς καὶ θεωρίας καὶ αὐτὰς εἰς τὸν πρακτικὸν βίον ἐφαρμόσας ἐμόρφωσε τὴν τέχνην καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ ὑπερνήκησε τοὺς νόμους τῶν ἀνέμων καὶ τῶν ὑδάτων καὶ προσήγγισε τὸ ἐν μετὰ τοῦ ἑλλοῦ τῆς γῆς ἡμισφαίριον κατοικῶν δὲ εἰς τὸν ἑνα συνομιλεῖ μὲ τὸν οἰκιδντα εἰς τὸν ἕτερον τοῦ πλανήτου μας πόλιν. Καὶ τὸ φῶς δὲ καὶ τὴν θερμότητά καὶ τὸν ἡλεκτρισμὸν κατέστησεν ἰδίους θεράποντας, καὶ τοὺς νόμους ὥρισε τῶν οὐρανίων σωμάτων, καὶ ἀνέλυσε τὰς χημικὰς καὶ φυσικὰς ιδιότητες τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ διεχώρισε καὶ ἐκακοποίησε τὰς γνώσεις καὶ τὰς μελέτας του, καὶ περὶ πάντων ἐργαζόμενος διηύθυνε τὰς σκέψεις καὶ ἐρεῦνας του ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἱκανότητων καὶ δυνάμεων καὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας ὑποστάσεως. Ἀλλὰ τίνες κόποι, τίνες δ' ἐργασίαι καὶ στερήσεις, ὅποια δὲ πάλιν κατὰ τῶν δυσχερειῶν ἐς παρεμβάλον αἱ ἀπαιτήσεις τῆς σαρκὸς καὶ οἱ πόνοι καὶ αἱ νόσοι τῶν ἐργαζομένων!

Ἀναλύσατε, ἰατρὲ, τὴν πάλιν ταύτην, τὴν ὁποίαν σεῖς καὶ ἐγὼ διεξάγομεν, πάλιν σπουδαίαν καὶ εὐγενή. Εἶνε ἄρα γε πάλιν δύο μηχανῶν, πάλιν φυσικο-χημικῶν κινήσεων, πάλιν συγκροτούμενη μεταξὺ ἀντιθέτων μηχανικῶν νόμων; Ὁ μέγας ποντίφιξ τοῦ σημερινοῦ ὕλισμοῦ Βύχνερ μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ ἰδέα εἶνε ἔνθλυν τι ἀποκλείει τὴν ὕλην καὶ μηδεμίαν ἐχον σωματικὴν ιδιότητα. Καὶ ὑμεῖς ἀποδίδετε πνευματικὴν ιδιότητα εἰς τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἰδέας, θεωροῦντες ὅμως ὡς ἐξαργόμενα τῶν μηχανικῶν τῶν κυττάρων δυνάμεων. Αἱ ἰδέαι λοιπὸν, τὰς ὁποίας μακρόθεν μοι ἐγνωρίζετε διὰ τῶν σημείων τῆς γραφῆς, εἶνε πνευματικὰ ὀντότητες παραγερνοῦσαι ἐν ἐμοὶ γινώσκων τῶν ἡμετέρων σκέψεων καὶ ἰδεῶν. Καὶ ὑμεῖς ἀναγινώ-

σκοντες τὰς γραμμὰς ταύτας λαμβάνετε γνώσιν τῆς γενόμενης κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἐν ἐμοὶ ἀναλύσεως καὶ κρίσεως τῶν ὑμετέρων ἰδεῶν καὶ τῆς ἐξερευρομένης πάλης καὶ διαμάχης μετὰ τῶν ἐμῶν ἰδεῶν καὶ πεποιθήσεων. Λαμβάνω μίαν τῶν ἰδεῶν σας (εἶνε ὀντότης πνευματικῆς) καὶ ἐπέναντι αὐτῆς ἀντιτάσσω ἑλλας πνευματικὰς ὀντότητας, τὰς ὁποίας παρήγαγον διὰ τῆς ἐμῆς σκέψεως ἢ παρήλαβον ἀπὸ ἑλλας καὶ ταύτας ἀντιτείνω κατὰ τῆς ὑμετέρας ἰδέας καὶ βελαιώσεως. Καὶ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐξω συγχρόνως ἐν τῇ ἐμῇ διανοίᾳ, ἐν τῇ ἐμῇ προσωπικῇ ἐνότητι, πᾶσας τὰς ὅψ' ἐμῶν διαβιβασθείσας μοι πνευματικὰς ὀντότητας καὶ ἰδέας καὶ τὰς ἐμὰς καὶ τὰς τῶν ἑλλων ἰδέας καὶ πεποιθήσεις καὶ τὰς πρὸ αἰκοσι τεσσάρων αἰώνων ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν θεμελιωτῶν πέσης ἐπιστήμης διδασκαλίας, καὶ τὰς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ σήμερον διδασκομένας, καὶ τὰς θεωρίας τοῦ Χέκελ καὶ τὰς παραδοξολογίας τοῦ Λαμετρέ, ἐν μέσῳ δὲ τοῦ πνευματικοῦ τούτου κόσμου τοῦ κατακλύζοντος τὴν ἐμὴν διάνοιαν, διαχωρίζω ἰδέας, ἀντιτάσσω πνευματικὰ γεγονότα, κρίνων δὲ καὶ συνδυάζων καὶ μορφώνων πνευματικὸν σύστημα ἰδεῶν λαμβάνω τὸν κάλαμον ἀνὰ χεῖρας καὶ σκιαγραφῶ ἐπὶ τοῦ χαρτου σημεία τινα, ὅν ἡ ἀνάγνωσις θὰ ἐγείρῃ εἰς ὑμᾶς καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἀναγνώστες πνευματικὴν τῆς διανοίας σας κατὰστασιν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὰς ἐμὰς ἰδέας καὶ πεποιθήσεις.

Ἰδοὺ τὸ κέντρον τοῦ ζητήματος, ἰδοὺ ἐπὶ τίνος πεδίου πρέπει νὰ διεξαγόμεν τὴν ἐπιστημονικὴν πάλιν. Ἡ πρὸς τὸν Δημιουργὸν ἐπὶ κλησίς σας καταδεικνύει μὲν τὸ ὕλιστικὸν οἰκοδόμημα, οὐδόλως δὲ λύει τὸ προκαείμενον ζήτημα.

Καὶ παρατηρήσατε τὸ συμβαῖνον ἐν ἐμοὶ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην. Σκεπτόμενος ἐπὶ τῶν προτάσεων τοῦ συγγραφέως τῶν «Ψυχώσεων», σκέπτομαι συγχρόνως καὶ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος, τοῦ μὴ ὑπάρχοντος ἐτι καὶ ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος δημιουργουμένου. Ὅριζω ἐν ἐμοὶ τοὺς λόγους καὶ τὰς προτάσεις, οὐς θ' ἀπαγγείλωσιν οἱ ὑλοδοξοῦντες εἰς τὸ οὐδ' ἐμῶν μαθητῶν αὐτῶν. Προλήψεις, ἀποπλανήσεις παραδόσεων, μυστικισμός, ἰδέαι ἀνυπόστατοι ἀπέναντι τῆς ἐπιστήμης τοῦ 19^{ου} αἰῶνος. Καὶ ἐν τῷ πνεύματι μελετᾷ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ εἰσέτι ὑπάρχοντος, σκέπτεται συγχρόνως καὶ ἐπὶ τοῦ παρελθόντος καὶ ἐπὶ πνευματικῆς ὀντότητος καὶ ἰδέας μεταβιβασθείσης μοι πρὸ ἐννέα ἔτων διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἐνὸς τῶν συγγραμμάτων τοῦ Τερεντίου Μαυιάνη. Τῇ ῥῥξεν ὁ Μαυιάνης ἐκ τῶν περὶ τὰ θρησκευτικὰ ἐλευθεροφρονούντων, διὰ καὶ ἀποσιρτήσας ἀπὸ τὸν καθολικισμὸν διέταξεν ὁ-

πως έντοφιασθή έννευ έκκλησιαστικής πομπής και κληρικῶν συνοδείας. Ἡ περὶ τοῦ συζητουμένου ζητήματος γνώμη τοῦ ἱταλοῦ φιλοσόφου, λέγω κατ' ἐμαυτὸν, δὲ συνέειπε πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν εἰσηγήσεων τῶν φαντασιολόγων ὑλιστῶν καθιστῶσα προσεκτικὸν τοὺς ἀποπλανημένους νέους. Εἴτε νῦν, τὸ δὲ σῶμα κατέκοπον ἀπαιτεῖ ἑμεσον κουρασμὸν καὶ ἀνάπαυσιν. Καὶ ὅμως ἄρκετος πνευματικὴ δύναμις, ἡ συναίσθησις τοῦ πρὸς ἑμῆς τοῦ ἀναγνώστου καθήκοντος, ὑπερνικᾷ τὴν σωματικὴν ἀνάγκην. καὶ δὴ, μετὰ πολὺν κόπον ἐργασίαν ἐνδείκναι τὸ ζητούμενον χωρίον, δι' αὐτὴν μὲν πέραν εἰς τὴν πρώτην ταύτην καὶ γενικὴν ἐπιθεώρησιν τῶν ἐρειπίων τῆς συγγραφῆς τῶν «Ψυχώσεων».

Ὅχι, ὅχι, ἔγραψεν ὁ Μακρίνης κατὰ τὸ ἔτος 1880, αἱ περὶ τοῦ ἀσώματου καὶ ἄλλου τῆς ἐν ἡμῶν ψυχῆς οὐσίας ἰδέαι καὶ πεποιθήσεις δὲν ἐρεῖδονται μόνον ἐπὶ ἡθικῶν καὶ θερηκευτικῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐναγομένων ἐμβριθεῶς ἐξετάσεων καὶ γνώσεων τῶν πνευματικῶν ἐνεργειῶν. Ἡ ἀρχικὴ αἰτία πάσης πνευματικῆς ἐνεργείας δὲν ἔγκειται εἰς τὰ σωματικὰ ὄργανα. Τὸ σκέπτεσθαι, τὸ ἀναμνησκέσθαι, τὸ βουλευέσθαι, τὸ προσέχειν, τὸ κρίνειν, εἰς ἐνέργειαν καὶ δυνάμεις ψυχῆς μηδὲν μεταβαλλομένης ἢ φθοιρομένης ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως ἢ φθορᾶς τοῦ σώματος. Μετὰ πολλὰς δὲ σκέψεις καὶ ἐπιστημονικὰς ἀναλύσεις συμπεραίνεται ὡς ἑξῆς. «Ἐπὶ τῶν λόγων καὶ τῶν γενομένων ἐρεϊδόμενος ἐνισχύομαι ἐν τῇ ἐμῇ ἀκραθύντῳ πεποιθήσει περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, διότι οὐδεὶς τῶν μηχανικῶν τῆς φύσεως νόμων δύναται νὰ ἐκμηδενίσῃ οὐδὲν μὴ ἔχονσαν σωματικὴν τινα σύνθεσιν, ἐνστάειν, ἀδιαίρετον, πνευματικὴν καὶ φθορᾶς ἀνεπίδεκτον (Μακρίνης. Ἡ Θρησκεία τοῦ μέλλοντος. Σελ. 15 καὶ ἀκολ.).

Η ΑΓΑΠΗ

Σοὶ προσφέρει τις ἐλδοσύλασιν τινα, εὐγνωμονῶν δ' ἐρωτᾷς αὐτόν: «Τί θέλεις ἀπὸ ἐμῆ; τί ἀγαπᾷς;» Καὶ αὐτὸς σοὶ ἀπαντᾷ: «τίποτε ἄλλο» τὴν ἀγάπην σου μένον.» Καὶ τὸ τίποτε τοῦτο, αὐτὸ τὸ μόνον, ἡ ἀγάπη, εἶναι τὸ πᾶν.

«Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν», ἔγραψεν ὁ Ἰωάννης. Αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: «Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾷτε ἀλλήλους». Καὶ ὁ Παῦλος διὰ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἐκφραστικῆς του γλώσσης εἶπεν: «Ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λόγῳ πληροῦται, ἐν τῇ ἀγαπῇ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν».

Ἡ ῥίζα τῆς ἀγάπης εἶναι ἐν τῇ κτιστικότητι. Ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ὡς εὐθελὲς νισὸς ἀπλοῦται καὶ ἀναρριχᾶται μέχρι τῆς βουλῆσεως καὶ

τῆς διανοίας, οὕτω δὲ περιβάλλει καὶ στεφανοῖ ὅλον κληρὸν τὸν ἄνθρωπον.

Ὁ ἀγαπῶν δὲν παλινέσκει μόνον ὑπὲρ τοῦ ἀγαπημένου. Συντρέχον τὸ κέντρος καὶ τὴν περιφέρειαν τῆς ζωῆς τοῦ ἐγώ τοῦ ἐξέρχεται ὑπὸ τὴν θέλησιν τοῦ ἡλίου τῆς ἀγάπης πρὸς ἑαυτὸν τοῦ ἀντικειμένου τῆς, ἔπειθ' αὐτὸν καὶ ὁσέτωται ἡ πύξ τῆς πορείας του βλάστη. τὸ ἀκτινοβολῶν ἄστρον, πρὸς ὃ ἀνυψοῦνται οἱ διαλογισμοὶ του ὅλοι.

Ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν ἦν ἔπου καὶ ὁ θεσμοθετῆς ἡμῶν, ὁ θεσμοθετῆς ἡμῶν εἶναι ἔπου ἡ ἀγάπη ἡμῶν. Οὐδὲν αἰσθητικὸν, ὁ ἀγάπη, εἶναι βαλκονίον καὶ ὑψηλότερον σοῦ, οὐδὲν ἰσχυρὸν ὡς σὺ, αἰώνιον ὡς σὺ, θαυματουργὸν ὡς σὺ!

Ἄν ἡρᾷ καὶ ὁλόκαυστα ἐννοῦνται διὰ τὴν μέσσην τῆς συγκοινωνίας αὐτῶν, αἱ καρδίαι μετὰ τῶν καρδιῶν, οἱ ἄνθρωποι μετὰ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἄνθρωποι μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐννοῦνται διὰ τῆς ἀγάπης. Αὐτὴ προστάλλει, ἔλκει, φέλλει, γοητεῖ, μαγνητίζει, αὐτὴ καταργεῖ τὰς διακρίσεις, τὰς ἀντιθέσεις, τὰς ἀποστάσεις, τὴν πολυτέτητα, αὐτὴ συνάπτει εἰς ἓν τὰς φυλὰς, τὰς οἰκογενεάς, τὰς κοινωνίας, τὰ ἔθνη, αὐτὴ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὅλην ἐν πνεύμα, μίαν καρδίαν, μίαν ψυχὴν.

ὑπὸ τῆς ἀγάπης καὶ ὑπὲρ τῆς ἀγάπης ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐθαύμαζεν ἐαυτὸν. Ἄν ὁ Θεὸς εἶναι τὸ πρότυπον τοῦ ἀνθρώπου, ὁ δὲ Θεὸς εἶναι ἀγάπη, ἡ ὁσιότης τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου, ὡς καὶ ὁ Ἰδοῦς εἶπε, πρὸς οὐδὲν ἄλλο ἀπέβλεπεν ἢ πρὸς τὸ νὰ καταστήσῃ καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀγάπην, οὕτω δὲ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἐν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν μετὰ τῶν ἁγίων του.

Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ ὁρατικτέρα καὶ ὁφθαλμότερα παρὰ τῶν ἀρετῶν, τὴν ἐγκαλλώπιον, ἡ κοινὴ καὶ ὁ σύνδεσμος αὐτῶν, ἡ ἐξέλιξις ἐν ἀρεταῖς ἀρετῶν.

Ἄν ὁ ἔρω, ὁ ἀγνὸς ἔρω, τοῦ νεανίου πρὸς τὴν παρθένον, τῆς παρθένου πρὸς τὸν νεανίαν, εἶναι συναίσθημα, τὸ ὅποιον ἔβαλον εἰς περιπαλῆς στίχους οἱ ποιηταί, ἡ ἀγάπη, ἡ ἀγάπη τοῦ Ἰησοῦ, ἔπρεπε νὰ ἦναι τὸ αἰώνιον καὶ ἀγαπητὴν ἡσυχία ὅλων τῶν καρδιῶν. Ἡμεῖς εἶναι ἐφ' ἡμέρας, αὐτὴ εἶναι ἀθάνατος. Ἡμεῖς μετέχει γῆς αὐτὴ εἶναι ὅλη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Ἡμεῖς συνδέει πρὸς ἐν πρόσωπον αὐτὴ μὲς συνδέει πρὸς ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα καὶ μὲς ἀνυψοῖ πρὸς αὐτὸν τὸν Θεόν. Ἡμεῖς μαρτυρεῖται, ὡς τὰ ῥέματα τῶν λαμμένων αὐτὴ εἶναι αἰώνια, ὡς ἑκεῖνος ἐκ τοῦ ὁποῦ προέρχεται. Ἡμεῖς ἡ γλῶττα οὐδὲν ἔχει τῆς ἀγάπης ἀνέχεται ἐν τῇ ἀνεσπέρῳ φωτὶ τῆς ἀθανάτητος.

Προσθέτω ἀγαθὸ εἰς ἀγαθόν, σωρεύω ἀρετάς ἐπὶ ἀρετῶν. Ἄνοι τῆς ἀγάπης κενὰ πάντα τὰ ἀγαθὰ μένεται πᾶσαι αἱ ἀρεταί. «Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων,

ἔγραψεν ὁ Παῦλος, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἢ ἡχὼν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. Καὶ ἐὰν ἔχω προφητεῖαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὅρα μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι. Καὶ ἐὰν ψαύω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καθύσσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι».

Ὁ ἀγάπη, ἐντολὴ καινὴ, ἡς ὁ Ἰησοῦς ὑπῆρξε καὶ ὁ κήρυξ καὶ ὁ μάρτυς! Σὺ ἦτις ἐνέπνευσας τὸν οἶον τῆς βροντῆς καὶ ἀνέφλεξας τὰ στήθη τοῦ Παύλου! Σὺ ἦτις εἶσαι ὁ σκοπὸς τῆς ἐφ' ἡμᾶς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ἦτις κατεβίβασας τὸν Θεὸν μέχρι τοῦ ἀνθρώπου, ἦτις ἀνυψοῖς τὸν ἄνθρωπον μέχρι τοῦ Θεοῦ καὶ ποιεῖς αὐτοὺς ἐν! Σὺ, ὁ ἀγάπη, χάρις καὶ ἡσυχία τῶν ἀγγέλων, πτέρωσον τὸν οἶον μου, ἀνέφλεξον τὴν καρδίαν μου καὶ ἀποκάλυψόν μοι τὴν θεοπεσίαν καλλονὴν σου, ὅπως γράψω ἐπαξίως τοὺς θαυμασίους σου χαρakterας καὶ ὑμνήσω τὰς ἀπαράμιλλους σου ἀρετάς.

ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΓΑΛΑΝΟΣ

ΖΗΤΗΣΙΣ ΚΑΙ ΚΤΗΣΙΣ ΦΩΤΟΣ

— «Ἐλέησόν με» εἰς τυφλὸς πρὸς τὸν Σωτῆρα κηρύττει.

— «Σὺ γὰρ», τῇ λέγουσι πολλοί: ἀλλ' ὁ Χριστὸς τὸν προσκαλεῖ, καὶ ἐκεῖνος πλησιάζει.

— «Τυφλέ, τί θέλεις; — «Θέλω φῶς».

— «Ἀνάβλεψόν». Καὶ οὕτως ὁ λόγος ἔργον ἦν εὐθὺς, καὶ ἐξέστη πᾶσα ἡ πόλις πρὸ τοῦ τυφλοῦ ἑρῶντος.

Ὁ Ἰησοῦς, φῶς ἐκ φωτός, φωτίζων, φῶς τοῦ κόσμου, καὶ τῆς ψυχῆς τοὺς ἀφθαλμούς, σὺ φωτίζεις καὶ τοὺς ἐμοὺς, σὺ ἔσο φῶς καὶ ἐντός μου.

Κ. ΔΙΔΑΞΙΜΑΣ.

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΚΤΗΜΟΣΥΝΗ

Β'.

Ἄν' ἐτέρου ὁ χριστιανισμός, ὅστις δίδει τοσοῦτον σωτηρίους ὁδηγίας εἰς τοὺς πλουσίους, εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν θρησκεία τῶν πτωχῶν. Ὁ Θεὸς αὐτοῦ ἰδρυτῆς, ἄν καὶ πλοῦσι οὖν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐπὶ τῷ χευσσέ θ' ἡμᾶς, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχεύωμεν. Τὸ Εὐαγγέλιον ἐκρηγύθη διὰ πτωχῶν. Ἐργάτης ὑπῆρξεν ὁ

ἀρχηγὸς τῆς πίστεως ἡμῶν, καὶ ἐργάτης ἐξελέξατο πρὸς διδασκίαν τῆς θρησκείας του. Τοῦτο σημαίνει ὅτι οἱ διδάσκαλοι τοῦ Εὐαγγελίου καὶ οἱ λειτουργοὶ τῆς θρησκείας, ἀφ' ὧν ἐκαστοὶ τὸν ἄρτον τῶν, ὁφείλουσι νὰ παραδίδονται εἰς τὴν ἐργασίαν, ἵνα θέλωσι νὰ ἐδοκιμώσασιν ἐν τῇ ἀποστολῇ αὐτῶν. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀπαγορεύει τὸ ἐσθίειν εἰς τοὺς ἀκηροὺς καὶ ἀεργούς. Ὁ κανὼν δ' οὗτος διαφέρει πολὺ κατὰ τὴν αὐστηρότητα ἐκείνου, ὃν ἐφαρμόζει ἐν γένει ἡ ἀνθρωπότης κοινωνίας. Κατὰ τὸν κανὼν δηλονότι τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας οἱ σὺνδῆμοι ἐνδεῆς χαίρει τὸ δικαίωμα τῆς ἀπὸ μέρους τῶν εὐπορούντων βοηθείας, ἔστω ὅτι ἡ εὐδεια αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀναγκαία συνέπεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν παραλόγων πράξεων τοῦ ἀκολάστον βίου του. Δίδει τις ἀμοιβήν, οὕτως εἶπεν, εἰς τὴν ἀπονομήσιν, καὶ πολλὰς τὸ δικαίωμα τῆς ἐλεημοσύνης διὰ τοὺς πτωχοὺς τοῦτους εἶναι πηγὴ ἡθικῆς χειροτερεύσεως. Παρατηρεῖται ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει παρόμοιός τις διάθεσις τοῦ ἀποφεύγειν ὅσον τὸ δυνατόν τὸν κόπον καὶ τὴν ἐργασίαν. Πρέπει ἐργάτης τις νὰ ἦναι πολὺ εὐσυνείδητος, ὅπως ἐκτελῇ τὸ ἔργον του μετὰ βήλου, ὅταν λαμβάνῃ ἡμερομίσθιον. Ἀπέναντι τούτων ὁ χριστιανισμὸς δικαιοῦται ὡς ἀπαράβατον νόμον τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος καὶ τιμῆς μεγάλως τὴν ἐργασίαν ἐν τῇ ἀκνηρίᾳ θεωρεῖ ἔνοχον παρὰ τε τῷ πλουσίῳ καὶ παρὰ τῷ πτωχῷ. Ὁ μὴ ἀναγκαζόμενος νὰ ἐργάζεται, ὅπως κερδίῃ τὸν ἄρτον του, ἔχει καὶ περισσύτερον χρόνον καὶ μεγαλειότητα ὑποχρέωσιν νὰ ἐργάζεται πρὸς τὸ καλὸν τῶν ὁμοίων του. Κοινὴ γνώμη εὐσυνείδητος καὶ πεφωτισμένη δὲν θὰ ἠνείχετο τοὺς κηφήνας ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κυψέλῃ.

Μετὰ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἐργασίαν ὁ χριστιανισμὸς ἐγκαρτεῖ ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τὸν πρὸς τὴν οἰκονομίαν. Ὅτε ἡ θαυματουργικὴ αὐτοῦ δύναμις ἐθρῆσε χιλιάδας πεινῶντων ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἀφ' ὧν ἐχορτάσθησαν τὰ πλήθη, διέταξεν ὁ θεὸς διδασκαλὸς τοὺς μαθητάς του νὰ συνάξωσι τὰ περισσεύοντα, ὥστε νὰ μὴ ἀπολεσθῇ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον. Τὸ παράδειγμα τοῦτο μᾶς διδάσκει τὴν ἐμφορὰ οἰκονομίαν οὐχὶ μόνον εἰς τὰς καθημερινὰς ἡμῶν δαπάνας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀφθονίας καὶ τῶν ἐορτῶν. Ἡ κοινωνία τῶν ὑποφέρει, διότι ἐπιτρέπεται ἡ ἀπώλεια τῶν περιττῶν εἰς ὕλας τῆς τάξεως, χωρὶς δὲ τῆς ἐργασίας, τῆς οἰκονομίας, τῆς λιτότητος καὶ τῆς ὀλιγαρκείας, ὅς μὴ ἐλπίξῃ, ὅτι θὰ ἀξιώθῃ ποτε νὰ ἰδῇ καρπὸν ἡμέρας.

Ὁ χριστιανισμὸς διδάσκει προσέτι τὴν ἐγκράτειαν. Γενικῶς εἶναι παραδεδομένον, ὅτι ἡ ἀκρασία εἶναι ἡ μεγαλειτέρα αἰτία τῆς πτω-

χείας. Οί νομοθέται ἐκάστης χώρας δὲν θὰ ἐπραττοῦν ὠφελιμώτερον ἔργον, ἢ νὰ ἀπομακρύνωσιν ἐκ τῆς κοινωνίας τοὺς πειρασμοὺς τῆς ἀκρασίας καὶ νὰ περιστείλωσι τὰς ὀλεθρίας ἔξεις ὡς πηγὰς πτωχείας καὶ δυστυχίας. Ὁ χοιρτιστικισμὸς λοιπὸν ἵπτεται τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων, ἀποτεινόμενος εἰς ἕκαστον ἡμῶν ἰδίᾳ, διότι τὴν ἀναγέννησιν τῆς κοινωνίας περιμένει ἐκ τῆς ἀναγεννήσεως ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἀτόμων. Ὅπου ὑπάρχει ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἐκεῖ ὑπάρχει ζωὴ, ἐνέργεια, δύναμις, εὐτυχία· ἐκεῖ οἱ χριστιανοὶ ἐνοῦνται δι' ἐδιδυμῶν δεσμοῦ, τῆς ἀγάπης, καὶ ἐργάζονται ἀλληλοβοηθούμενοι· ἐκεῖ φαιδρότης καὶ ἡμερία, ἐκεῖ ἐλπίς ἐμψυχοῦσα καὶ τὸν ἐργάτην ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του καὶ τὸν σοφὸν ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ του. Ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος φιλόσοφος Ἀριστοτέλης συζητῶν περὶ κοινωνικισμοῦ, παρατηρεῖ, ὅτι τὰ κακά, δι' ἃ περὶ παραπνεύεται ὁ κόσμος, ἐγκαινται ἐν τῇ ἡθικῇ διαφθορᾷ τῆς ἀνθρωπότητος μύλλον· ἢ ἐν τῇ ἀνισότητι τῶν ἀρχαίων. Τὰ αὐτὰ πρὸςβέβη καὶ ὁ χριστιανισμὸς. Οὐδεμία θρησκεία ὑπέβη τοσοῦτον ἀσπαζομένη τὰς ἰδέας τῆς ἰσότητος· ἀλλὰ τὴν ἰσότητα τῶν ἀνθρώπων ζητεῖ ἐν τῇ ἡθικῇ ἀνυψώσει ἐξ ἑαυτοῦ ἀπάντων. Τοῦναντίον δὲ ζητεῖ τὴν ταπεινότητα τῆς ὑπερηφανείας καὶ τὴν ἀπέλασιν τοῦ ἐγωῖσμοῦ καὶ τῆς πλεονεξίας, καὶ προσκαλεῖ ἕκαστον νὰ συνδράμῃ τὸ κατ' ἐαυτὸν πρὸς ἵασιν κακοῦ οὐχὶ ἀνίστον, τῆς ὑπιστάμενης δηλονότι ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀνισότητος.

Ἐὰν ἡ ἐργασία, ἡ ἡθικὴ, ἡ ἐργασία, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἀποκαθίσταντο μεταξὺ ἡμῶν, ἔαν ἡ χριστιανικὴ ἰδέα τῆς ἀδελφότητος ἐπιπραγματοποιεῖτο γενικῶς, ἐξάπαντος ὁ κόσμος οὗτος θὰ ἐβελτιοῦτο. Ἐὰν οὐδεὶς ἠρνεῖτο νὰ ἐκτελέσῃ τιμῶς τὸ ἔργον του καὶ ἐκωστος ἐσπενδε νὰ ἐλθῇ ἐρωγὸς τοῦ ἑλλου, θὰ ἐβλέπομεν ἐργαζομένους ἀπὸ πρῶτας μέχρις ἐσπέρας ἐργάτας τιμῶς, ζητοῦντας παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν ἐπιούσιον αὐτῶν ἄρτον καὶ εὐλογητῶς αὐτὸν εὐχαριστοῦντας.

Ἀλλ' ὁ χριστιανισμὸς χωρεῖ ἐν περαιτέρῳ ἐν τῇ φιλανθρωπίᾳ του. Ἐὰν μετριάξῃ τὰς περὶ τῆς παρουσίας ζωῆς ἐλπίδας ἡμῶν, ἀνοίγει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ἀποψιν τελειότητος αἰώνιου. Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι καὶ προσδοκίᾳ νέας αἰώνιου ζωῆς, ἐξ ἧς φυγαδεύεται ὁ πόθος καὶ ἡ ὀδύνη, δεικνύει ἡμῖν σύστημα προόδου ἀσφαλοῦς καὶ σοφῆς, φερούσης εἰς τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν. Ἡ εὐαγγελικὴ λοιπὸν κοινωνικημοσύνη ἐγκνεται ἐν τῇ διαχύσει καὶ ἀποδοχῇ πνεύματος χριστιανικοῦ, καὶ ἐν τῇ πιστῇ καὶ ἀνυποκρίτῳ ἐφαρμογῇ τῶν εὐαγγελικῶν ἀρχῶν. Τὸ δὲ ἰδεώδες τῆς κοινωνικημοσύνης ταύτης δὲν εἶνε κοινωνία τις ἐκατομμυριοῦχων, ἀλλὰ κοινωνία ἐργατῶν τιμῶν, ἐργηγορῶν,

ἡμῶν καὶ τε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ συναισθητομένων τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἐκπληρώσεως ἀδελφικῶν πρὸς ἀλλήλους καθηκόντων.

(Μετάφρασις λευθέρου ἐκ τοῦ γαλλικοῦ περιοδικοῦ Revue religieuse).

J. MARINOS.

Ο Κ. Ν. ΡΟΪΔΗΣ

ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΠΑΝΘΕΪΣΜΟΥ ΕΝ Τῷ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚῷ ΛΕΞΙΚῳ

Ἐς γυναικὸν ἐκδίδεται ἀπὸ τοῦ κ. Ν. Ροΐδου τῇ συμπλέξει πολλῶν λογίων ἀγγραμματεῶν χρησιμώτατον, τὸ ἔγκυκλοπαιδικὸν λεξικόν, τὸ πρῶτον τῶν ἐν ἑλλαις γλώσσαις πολυπληθῶν τοῦ εἴδους τούτου συγγραμμάτων ὅπου κατὰ τὴν γλῶσσαν ἡμῶν. Μεταξὺ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ καὶ ὁ ἱερὸς τῆς ἰουδαϊκῆς βιβλιοθήκης κ. Ν. Ροΐδης, ὅστις μεταξὺ ἄλλων ἀνέλαβε καὶ τὴν ἀνέκδοτον περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Σχολεῖος ἀρχαίου δημοσιονόμου ἐν τῷ 119 καὶ 189 φιλολογικῶν τοῦ ἐργαστηρίου λεξικῶν ἐν σελ. 528—552. Ἐν τῷ ἑαυτοῦ τούτῳ κ. Ν. Ροΐδης δὲν ἐκτέλει ἀπλῶς τὸ φρονήματι τῶν ἀρχαίων εἰς τὴν σχολὴν ἐκείνην φιλοσόφων καὶ λοιπῶν, ἀλλὰ παρουσιάζεται ἐνθουσιώδης ἐνέργειαν τοῦ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἀποστήσειν.

Α'. Ὅτι, πλὴν τῶν ἰουδαίων καὶ τοῦ Βουδῆ, ἐπανθίζον ἀπεριγνώτως μὲν οἱ ἑλλῆνες καὶ οἱ Σικελῶν καὶ ἐν ἐπιγνώσει οἱ Νεοπλατωνικοὶ ἐπανθίζον θυμωτικῶς ὁ ἐκκλησιαστικὸς Ἰωάννης καὶ οἱ ἀπολογηταὶ τοῦ χριστιανισμοῦ, ὡς ὁ Κλήμης καὶ Ὁριγένης, καὶ οἱ χριστιανοί, ὡς ὁ Ἰωάννης ἐπανθίζον οἱ θεόσοφοι τῶν μέσων αἰώνων καὶ πανθίζοναι σήμερον οἱ ἰδελόγοι καὶ οἱ γινωσκτοὶ φιλόσοφοι.

Β'. Ὅτι τὸ πᾶν εἶνε καὶ ὅτι καὶ ὁ κόσμος οὗτος ὅπως ἡ αὐτὴ λεγόμενον, ὡς ἐκ τῆς διαφάνου ἐπὶ φρεσὶ, ἐξ ἧς ποιεῖται αὐτὸ τὸ πᾶν ποιεῖται καὶ ὡς πρὸςκαίρον, περιουσιάζον, ἀτίλως, περὶ τοῦτον, αὐτὸν, καὶ τότε λέγεται κόσμος· αὐτὸ τοῦτο τὸ πᾶν ποιεῖται καὶ ὡς αἰώνιον, ἀπείρον, τίλειον, μόνιμον, τοῦτ' ἐστίν, καὶ τότε λέγεται Θεός. Θεὸς καὶ κόσμος τὸ αὐτὸ ἐστίν, εἶνε διὰ τὸ πᾶν καὶ τὸ πᾶν ἐστὶν εἰς τὸ αὐτὸ. Θεὸς καὶ κόσμος εἶνε ὁμοούσιος, εἶνε ἐνὶ ἐκείνῳ καὶ κόσμος εἶνε ὁμοούσιος καὶ πολλοπλότος ἐν ἐκείνῳ. Ὁ Θεὸς εἶνε ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου καὶ ὁ κόσμος εἶνε ἡ ὑπερέκτασις τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ.

Γ'. Ὅτι ὁ πανθεῖσμος, ἔγκνεται τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος, εἶνε ἀναγκαστὸν ἐκδοστικὸν πάσης ὑπερβατικῆς φιλοσοφίας, εἶνε λύσις ἐπιβεβλημένη εἰς πάντα ἐπιχειροῦντα ν' ἀρῇ ὑπερῶν τῶν πορισμάτων τῆς ἐμπειρίας, εἶνε ἡ μόνη πηγὴ, ὅπου δόξαται νὰ νοσηθῇ ἡ ἀσβεστος δόξα τῆς γνώσεως τῶν ἀδύλων, εἶνε τὸ μόνον πρὸς τὴν ἐπιστήμην συμβιβάζομενον σύστημα.

Ο Κ. Ν. ΔΑΜΑΛΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΝΘΕΪΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ Κ. Ν. ΡΟΪΔΟΥ ΕΝ ΤΟΙΣ "ΚΑΙΡΟΙΣ,"

Κατὰ τῶν ἀνωτέρω πανθεϊστικῶν ἰδεῶν τοῦ κ. Ροΐδου ἀντεπεξῆλθε ἐν τοῖς «Καιροῖς» τῆς 7, 8, 9 καὶ 11 παρελθόντος μηνὸς ὁ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας κ. Ν. Δαμαλᾶς.

καὶ ἀμέρημα ἑντικὸς Σατανικόν, καθ' οὗ φοβερὰ ἡ νέμεσις. Ὅτι ὁ τὰ τοῦ πανθεῖσμου φρονῶν παραδίδεται εἰς τὸν διαβολὸν καὶ δουλεύει εἰς τὴν ἑλὴν καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς, ἢν θεωρεῖ ὡς θεῖαν γνῶσιν κατὰ νόμους ἀναγκάτους ἐνεργούσαν. Παραθέτει δὲ ὁ κ. Δαμαλᾶς καὶ στίχους τινὰς τοῦ Λαμαρτίνου χαρακτηροῦντας, λέγει, τὸν Θεὸν τοῦ κ. Ροΐδου, ὅς μεταφράζομεν ἐνταῦθα ἐλευθέρως ἀντικαθιστῶντες μόνον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀρλόδου τὸ τοῦ κ. Ροΐδου, ὡς θὰ ἔγραφε καὶ αὐτὸς ὁ Λαμαρτίνος, ἐν ἐποίᾳ τούτων στίχων τὸν σήμερον ἐν Ἑλλάδι.

Ο ΘΕΟΣ ΤΟΥ Κ. ΡΟΪΔΟΥ

ΚΑΤΑ ΛΑΜΑΡΤΙΝΟΝ

(Dernier chant du pelerinage d' Harold p. 18).

Τὴς ὁ νέος Θεός, ἐν λατρεύει Ροΐδης ;
(Εἶνε ἄλλο ν' ἀκούσῃς καὶ ἄλλο νὰ ἴδῃς.)
Εἶνε ὧς ποικίλον καὶ πνεύματος κρῖμα,
ὑπερτάτη ἰσχὺς καὶ ἀσθένεια ἄμα,
πρόδολη· ἄλυστον, ἴαν, ἀπειρία καὶ πέρας,
ἀγαθὸν καὶ κακὸν εἶνε σύμμεκτον τέρας.
Ὁ εὐρύς οὗτος κόσμος ὑπ' ὅφεις μυρίας
εἰν' ἀπύρροι· ἀπτή τῆς ἐκείνου οὐσίας.
Ὅν μὴ ἔχον προσόντα καὶ δύναμις, ἦτις
τὴν ἰσχὺν ἐξασκεῖ ὥσπερ τύχη τυφλῇ τις.
Κρῖνος ὅστις γεννῶν εἰς κοιλίᾳς ἀδύσους
κρύπτει ὅσα γεννᾷ. Ἰκτελεῖ ἄνευ μίσους
τὸ καλόν, τὸ καλὸν δ' ἄνευ ἔρωτος πράττει.
Οὐδεμία φροντίς εἰς αὐτὸν ἂν σπαράττει
ἰσχυρὸς ἀσθενῇ. Ἰδιότροπον ἐν τι,
δυσθύνει τὸ πᾶν μετὰ τυφλὸν σχεδόν τι.
Ἀρχῆς, πίστιν, θεομῶς καὶ θυσίας δὲν ἔχει
ἔπως τύχη τὸ πλάσμα ἀφίνει νὰ τρέχῃ,
εἰς φόρον καὶ αὐτὸν τὸν καλὸν παραδίδει.
Ἦνε ἐν ἡ μὴ ἐν ὁ Θεὸς τοῦ Ροΐδης ;

K.

ΔΩΡΕΑΙ ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ.

Ὁ κ. Διονύσιος Τυπάλδος Ψευδὴς ἐπεμφεν εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου τὴν ἐτήσιον αὐτῷ δωρεάν δρ. 50.

Ὁ κ. Σ. Μακρὴς διὰ τὸ ταμεῖον τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» δρ. 10.

Ὁμοίως ὁ κ. Ι. Μουσαῖος διὰ τὸ αὐτὸ ταμεῖον δύο ὁμολογίας τοῦ πατριωτικοῦ δανείου.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Ὁ κ. Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης ἐδωρήσατο εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου τὰ ἐξῆς ἔργα αὐτοῦ 1) Ἐν ἀντίτυπον τοῦ συγγραμμάτους του «Σύνοψις τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας» κατὰ μετάφρασιν 2) τὸ πρῶτον τεῦχος τῆς «Ἱστορίας τῆς Θεωρίας τῆς γνώσεως» 3) τὸ πρῶτον τεῦχος τῶν «Φιλοσοφικῶν μελετημάτων» καὶ 4) Ἐν ἀντίτυπον τοῦ εἰσιτηρίου λό-

